

Črt Močivnik, I. osnovna šola Celje

PRISOTNOST PRIMORSKIH KNJIŽEVNIKOV V IZBRANIH OSNOVNOŠOLSKIH BERILIH

Prispevek predstavlja izbrane pisatelje in pesnike, povezane s primorsko pokrajino. Na kratko so predstavljeni njihovi osnovni biografski podatki in ustvarjalni profili, težišče razprave pa se osredinja na pomen vključenosti posameznih avtorjev v izbrana osnovnošolska berila: ali so njihova literarna dela namenjena pridobivanju novih literarnovednih pojmov ali v funkciji reprezentativne literature določenega literarno-zgodovinskega obdobja. Podanih je tudi nekaj didaktičnih napotkov.

1 Uvod

Razprava se osredinja na delež prisotnosti književnikov, rojenih ali pozneje živečih na Primorskem, v izbranih osnovnošolskih berilih. Na nekem literarnem večeru v Murski Soboti je sodobni literat Milan Vincetič dejal, da nekaj takega kot je »prekmurska književnost«, ne obstaja. Podobno bi lahko trdili za besedno zvezo »primorska književnost«. Pisatelji in pesniki snov za svoja dela črpajo iz primorske pokrajine, vendar s svojo literaturo presegajo regionalne okvirje in se zapisujejo v kanon slovenske književnosti, ki je osnovnošolskim in srednješolskim bralcem v določenem deležu dostopen tudi v berilih. Književniki primorskega rodu tako ubesedujejo podobno snov, a na drugačen način. Starejša generacija izhaja iz svojih lastnih izkušenj, poudarjena je zlasti tematika usode Slovencev v prevladujočem italijanskem okolju, tj. v fašističnem času in v medvojnem ter povojnem času (Kosmač, Pahor, Rebula idr.). Ne moremo mimo omembe pisatelja Marjana Tomšiča, po rodu sicer Štajerca, ki se navdušuje nad bogato istrsko kulturno dediščino, zlasti v Šavriških brdih. Tomšičevi številni romani so pomemben literarnozgodovinski odsev bogate kulturne zakladnice istrskih Slovencev, znanih po težkih življenjskih razmerah, s katerimi so se več stoletij spoprijemali znotraj medetičnega in medkulturnega prostora, ki postaja danes vse bolj odprt, a hkrati prikrajšan za ljudsko blago, ki ga je Tomšič zbiral desetletja.

2 Pregled avtorjev in besedil v izbranih osnovnošolskih berilih

V osnovnošolskih berilih avtorja, kot sta npr. Alojz Rebula in Boris Pahor, povsem razumljivo nista vključena na bralni seznam, ker je njuna književnost za osnovnošolce prezahtevna in bi bila težko razumljiva. Z vojno tematiko se osnovnošolski bralci sicer srečajo npr. pri pesniku Simonu Gregorčiču (*Soči*) in pri koroškem pisatelju Prežihovem Vorancu – Lovru Kuharju (*Doberdob*).

V prispevku smo se osredinili na osnovnošolska berila, ki so izšla pri založbi Mladinska knjiga in Rokus. Zanimalo nas je, kakšen je delež proze oz. poezije in s kakšnim namenom so bili izbrani avtorji vključeni v posamezno berilo (ali so njihova dela namenjena pridobivanju novih literarnovednih pojmov ali v funkciji reprezentativne literature določenega literarnozgodovinskega obdobja).¹

V berilih zasledimo naslednja dela primorskih literatov:²

- 6. razred OŠ: France Bevk: *Bedak Pavlek, Pastirci* (MK, Rokus); Bogomir Magajna: *Ananas* (MK); Stanko Vuk: *Sabotin* (Rokus);
- 7. razred OŠ: Simon Gregorčič: *Soči* (MK, Rokus)³; Miroslav Košuta: *Stegnjeni prst* (MK, Rokus);
- 8. razred OŠ: Srečko Kosovel: *Kraška jesen* (MK); *Kons: Mačka* (Rokus); Marko Kravos: *Beseda ni konj* (MK); Ace Mermolja: *Deček* (Rokus);
- 9. razred OŠ: France Bevk: *Kaplan Martin Čedermac* (MK, Rokus); Ciril Kosmač: *Gosenica* (MK, Rokus); Srečko Kosovel: *Kons 4, Pa da bi znal* (MK), *Rdeča raketa* (Rokus).

V nadaljevanju bomo pregledno predstavili ustvarjalni profil posameznega avtorja⁴ in pomen književnosti, ki je uvrščena v osnovnošolska berila.

2.1 France Bevk, Stanko Vuk, Bogomir Magajna (6. razred)

V šestem razredu se mladi bralci prepuščajo literarnim besedilom Franceta Bevka, Stanka Vuka in Bogomirja Magajne.

France Bevk (roj. 1890, Zakojca nad Cerknim; umrl 1970, Ljubljana) je začel pisati že pred prvo svetovno vojno, ko se je šolal na učiteljskišči v Gorici in nato opravljal poklic učitelja. Sprva je v njegovem pisanju še opazen vpliv romantičnega realizma in Cankarjevega impresionizma ter simbolizma, pozneje se uveljavi z realistično prozo, tematsko usmerjeno v življenje ljudi na Primorskem. Narodno zatiranje Slovencev v Beneški Sloveniji je orisal v svojem osrednjem romanu *Kaplan Martin Čedermac* (1938), najvidneje pa se je uveljavil kot pisec mladinske književnosti, ki je zaznamovana s spomini na otroštvo in mladostništvo. Bevk nas s povestjo *Pastirci* (1935) popelje po pašnikih Tolminskega hribovja, kjer se prepletata kmečko in pastirsko življenje, prežeto z revščino in stisko otrok, večinoma sirot, ki jim je življenje obrnilo hrbet, a se z otroško vedrino in igro uspešno spopadajo z vsakodnevnim bojem za preživetje. Motiv revščine, sirot in pastirskega življenja je tudi v drugih Bevkovih literarnih delih (*Grivarjevi otroci*, *Pestrna*).

¹ Pridobivanje literarnovednega znanja pri posameznih avtorjih na nekaterih mestih presega cilje in standarde posodobljenega učnega načrta za slovenščino (2011). Namen našega prispevka ni v tem, da bi ugotavljali, kako se posamezni literarnovedni pojmi, navedeni ob besedilu, ujemajo z učnim načrtom, ampak samo pregledno predstaviti, pri katerem besedilu so učenci seznanjeni z novimi pojmi.

² Nekateri avtorji in avtorice so sicer rojeni na Primorskem, vendar so rodno zemljo zaradi različnih vzrokov kmalu (po rojstvu) zapustili, zato jih v našo razpravo nismo vključili (npr. D. Kette, M. Bor, B. Jurca idr.).

³ Besedilo se po posodobljenem učnem načrtu za predmet slovenščina (2011) obravnava v 9. razredu, v prenovljenih berilih je že uvrščeno v 9. razred.

⁴ Ključne biografske podatke smo povzeli po leksikonu Cankarjeve založbe *Slovenska književnost* (ur. Janko Kos, Ksenija Dolinar in Andrej Blatnik).

V šestem razredu lahko beremo *Pastirce* v celoti, za domače branje. Literarno delo omogoča bralcu vpogled v preprosto otroško življenje pastircev na začetku 20. stoletja. Navidezno srečno in sproščeno življenje otrok na hribovskih pobočjih se ob otroških prepirih sprevrže v sovražstvo in zamerljivost, ki vodi do življenjsko nevarnih situacij. Literarno delo je zanimivo tudi zaradi dogajalnega časa, saj se kronološki in retrospektivni tok dogodkov nenehno prepletata. Didaktično lahko obravnavo Pastircev nadgradimo z ogledom istoimenskega filma (1973) in s primerjavo literarnega dela in filma izzovemo pri učencih problemsko situacijo (npr., kje se med literarnim delom in filmom kažejo razlike).

Nekoliko južneje od Tolminskega hribovja, v Soški dolini, severno od Nove Gorice, stoji hrib Sabotin (609 m), ki je v kolektivni spomin Slovencev zapisan predvsem zaradi bojov med prvo svetovno vojno. Stanko Vuk (roj. 1912, Miren pri Gorici; umrl 1944, Trst), pesnik in pisatelj, ki so ga neznanci skupaj z ženo ustrelili leta 1944 v Trstu, je napisal istoimensko pesem. Objavljal je v primorskem mesečniku Družina, Domu in svetu, Mladiki idr., včasih pod psevdonimom Slavko Slavec. Pesem *Sabotin* je v berilu zapisana za pojasnitev literarnoteoretične definicije, in sicer pojma impresionizem oz. impresija. V impresionistični štirivrstični pesmi izraža pesnik z vtisi iz narave predvsem osebno razpoloženje (oblaki, večer, jesen, ilnata gora). Učenci doživljajo besedilo na način, da opišejo vzdušje, ki ga v njih vzbudi pesem.

Pisatelj Bogomir Magajna (roj. 1904, Gornje Vreme pri Divači; umrl 1963, Ljubljana), po poklicu zdravnik, je napisal precej besedil za otroke in mladostnike. Kot opazovalec družbenih razmer na Primorskem v prvi polovici 20. stoletja vnaša v svojo literaturo avtobiografske elemente, pogosto iz študentskega in vojnega časa. Nemirno ozemlje Primorske, fašistični teror nad Slovenci, prepoved uporabe slovenščine na javnih mestih, težko socialno in družbeno življenje so teme, ki zaznamujejo njegovo kratko prozo. Kot mladinski pisatelj je prepoznaven zlasti po povesti *Brkonja Čeljustnik* (1933) in številnih pravljicah.

Ananas je krajša pripoved, zgodba iz resničnega življenja, objavljena v zbirki *Racko in Lija* (1943). Besedilo prinaša globoko sporočilo o prijateljstvu, pri učencih se vzpostavi močan ustvarjalni dialog z umetnostnim besedilom, literarni svet povezujejo s svojim izkušenjskim svetom; razpravljajo in razmišljajo o vrednotah, kot so prijateljstvo, družina, poštenost idr.

2.2 Miroslav Košuta (7. razred)

V berilih za sedmi razred spoznajo učenci sodobnega tržaškega pesnika Miroslava Košuto (roj. 1936, Sveti Križ pri Trstu), dobitnika Prešernove nagrade za življenjsko delo (2011). Osrednje teme njegovega pesništva so Trst, Kras, spomini iz otroštva in ljubezen. Slovenska literarna zgodovina ga uvršča med mlajše predstavnike slovenskega intimizma z osebno in pokrajinsko označenostjo. V njegovo tematsko središče pesništva spadajo zlasti podobe Trsta, ki dobijo človeške lastnosti, so poosebljene. Avtor številnih pesniških zbirk je velik delež pesmi iz svoje zakladnice, ustvarjene na Tržaškem, posvetil prav otrokom. Sedmošolci ob pesmi *Stegnjeni prst*, ki kaže proti Trstu, spoznajo različne literarnovedne pojme, pomembna sta zlasti dva: metafora in refren/odpev. Besedna zveza »kaže v Trst« se ponavlja v prvih treh kiticah in

nadomešča besedo kažipot; učenci na podlagi skupnih značilnosti (podobna oblika, oba usmerjata naše gibanje) spoznavajo pojem metafora. Z besedno zvezo oz. ponavljanjem tretjega in četrtega verza »a stegnjeni prst/kaže v Trst« spoznajo še pojem refren.

2.3 Marko Kravos, Ace Mermolja, Srečko Kosovel (8. razred)

V berilih za osmi razred beremo pesmi Marka Kravosa, Aceta Mermolje in Srečka Kosovela.

Marko Kravos (1943, Montecalvo Irpino v južni Italiji) je pesnik, publicist, prevajalec in urednik, ki živi v Trstu. V njegovi liriki se pojavljajo motivi slovenskega tržaškega zamejstva, piše pa tudi refleksivno, ljubezensko in krajinsko liriko. V berilu 8, *Dober dan, življenje*, beremo pesem *Beseda ni konj*,⁵ kjer se pesnik »igra« z besedami, tako da iz izhodiščnega frazema *beseda ni konj* splete cel niz drugih stalnih besednih zvez (dati besedo, častna beseda, prijeti za besedo itd.), ki jih poveže v pesem. Pesem – umetnostno besedilo je odlično izhodišče za obravnavo frazemov oz. stalnih besednih zvez. Delo v razredu lahko načrtujemo v manjših skupinah, v katerih učenci s pomočjo Slovarja slovenskega knjižnega jezika v knjižni ali elektronski obliki izpišejo vse frazeme, ki so zapisani pri geslu *beseda*. Tako učenci s samostojnim delom spoznavajo razsežnost besedne umetnosti in pesnikovega sporočila – ta nas opozarja na človekove lastnosti, opazne v vsakdanjem življenju. Učenci se lahko preizkusijo tudi s tvorbo poustvarjalnega besedila, tj. s pesmijo, v kateri uporabijo čim več stalnih besednih zvez.

Ace (France) Mermolja (roj. 1951, Ljubljana) živi in dela v Trstu, piše hudo-mušno, ironično liriko z motivi iz vsakdanjega življenja zamejskih Slovencev v Italiji. Svoja razmišljanja o kulturnem in političnem življenju Slovencev v Italiji objavlja v kolumnah Primorskega dnevnika. Tedenske zapise o odnosih znotraj manjšine in o odnosih s širšim svetom lahko prebiramo kot 15-letno pripoved v knjigi z naslovom *V izpostavljeni legi, Prostor in čas Slovencev v Italiji (1996–2011)*. Mermolja je izdal več pesniških zbirk, mdr. *Med kaktusi kuham kavo* (1979), *Z zvezdami v žepu* (1982), *Drobci na parketu* (1999), *To ni zame* (2007). V berilu *Svet iz besed* 8 je uvrščena pesem *Deček*, v kateri dečkovno in lunino ravnanje vzbujata pri bralcu slušne vtise, učenci spoznajo pojem onomatopeja.

Srečko Kosovel (roj. 1904, Sežana; umrl 1926, Tomaj) je s svojo poezijo, ki je za osnovnošolskega bralca dokaj zahtevna, prisoten v berilih za osmi in deveti razred. »Lirik Krasa« se je že v srednješolskih letih soblikoval list *Lepa Vida*, pozneje objavljaj v reviji *Preporod* in nato sodeloval v uredništvu levičarske revije *Mladina*. V začetku svojega ustvarjanja je bil predvsem pod vplivom moderne in impresionizma, prevladujoči motivi so bili Kras, mati in smrt. Pozneje je prešel v ekspresionizem, ki postavlja v ospredje novega človeka in prevrednotenje vrednot, obtožuje pa zlasti grozote prve svetovne vojne. Kosovelove ekspresionistične pesmi so preproste, pogosto nelogične, posamezni besedi je želel dati čim večji pomen in estetski učinek, kar mu uspe z *Integrali*, uveljavi se kot inovator in ustvarjalec slovenske konstruktivistične poetike. Osmošolci jo spoznajo ob pesmih *Mačka* (Svet iz besed 8) in *Kons* 4 (Skrivno življenje besed, berilo 9), kjer pesnik opisuje svetovne razmere. Učencem jo

⁵ Pesem *Beseda ni konj* je bila objavljena leta 1979 v reviji *Sodobnost* (letnik 27, št. 8/9), dostopna je tudi na Wikiviru, na spletnem naslovu http://sl.wikisource.org/wiki/Jaz_o_tem#Beseda_ni_konj.

približamo tako, da jim verze, ki so samostojni deli, pojasnimo, nato pa jih združimo v celoto, ki podaja novo, samostojno sporočilo. Po obravnavi pesmi lahko načrtujemo samostojno delo učencev v manjših skupinah, tako da se sami preizkusijo v sestavljanju svoje konstruktivistične pesmi. Iz časopisa izrežejo čim več zanimivih naslovov, ki jih nato v obliki verzov prilepijo na list in podajo svojo interpretacijo pesmi. Kosovelov *Kons 4* je v funkciji reprezentativne literature, vendar je odlično izhodišče za ustvarjalno delo in odpira možnosti medpredmetnega sodelovanja. V funkciji pridobivanja literarnovednega znanja je Kosovelova pesem *Rdeča raketa*, učenci spoznavajo pojma simbol in metafora. Lirski subjekt se poistoveti z rdečo raketo: »Jaz sem rdeča raketa, vžigam se in gorim in ugašam«. Gre za pesem, kjer se lirski subjekt zlije z rdečo barvo, služi mu kot funkcija izpovedi: »Joj, jaz v rdeči obleki! / Joj, jaz s srcem rdečim! / Joj, jaz z rdečo krvjo!«. Kot bralci se srečamo z izrazito ekspresivno človekovo podobo (človek rdeči), ki jo stopnjuje metafora v zadnji kitici: »... le jaz bežim, gorim s svojim ognjem pekočim«. Soočeni smo s »podobno človeka iskalca, ki je razpet med željo po izpolnjenosti svoje podobe in med dramo nepopolnega bitja, ki ga prizadevata družba in čas, vzkipljiva kri ...« (Zadravec 1976: 1017).

Kosovelovo doživljanje narave občutimo v pesmi *Pa da bi znal* (Skrivno življenje besed, berilo 9, MK), kjer pesnik – lirski subjekt želi »peti« o šumečih topolih, o kraškem soncu in o dekletu, ki ga ima rad. Izrazito slikovita in z epiteti bogata je pesem *Kraška jesen* (Dober dan, življenje, berilo 8), kjer za prikazano podobo sicer čudovite kraške jeseni občuti tudi otožnost. »Najintimnejše in najgloblje je Kosovel doživel v Tomaju jesenski čas. Ne samo zato, ker je narava takrat najbolj barvita, ampak tudi, ker lega nanjo melanholija, še stopnjevana z bolečino slovesa od doma, ko se je pesnik trgal od njega ob odhodu v mesto« (Alfonz Gspan v opombah h knjigi Srečka Kosovela *Pesmi in konstrukcije*).

2.4 France Bevk, Ciril Kosmač, Simon Gregorčič (9. razred)

V devetem razredu beremo literarna dela Franceta Bevka, Cirila Kosmača in Simona Gregorčiča (pred prenovo učnega načrta SLJ v sedmem razredu). V obeh berilih za deveti razred beremo odlomka iz Bevkovega romana *Kaplan Martin Čedermac*, v katerem je protagonist slovenski duhovnik iz Beneške Slovenije, ki se med obema svetovnima vojnama upre italijanskemu fašističnemu nasilju. Odlomka podajata vpogled v zgodovinsko dogajanje, tako da si učenci lažje predstavljajo, kakšno je bilo življenje na podeželju in kako se je bilo treba truditi za obstoj slovenščine – materinščine v javnem življenju. Vrh romana predstavlja pridiga v slovenskem jeziku, učenci spoznavajo pojem kot posebno obliko govora, svoje literarnovedno znanje pa nadgradijo še s pojmom sintetična in analitična zgodba.

Ciril Kosmač (roj. 1910, Slap ob Idrijci; umrl 1980, Ljubljana) se je v svojem literarnem opusu – podobno kot drugi primorski avtorji – dotikal življenja malih primorskih ljudi. V marsikatero delo, zlasti novelo, je vključeval avtobiografske elemente. V času pred drugo svetovno vojno je deloval v okviru socialnega realizma, pozneje pa je v svoja dela vnašal elemente modernejše proze (npr. *Pomladni dan; Balada o trobenti in oblaku*). V noveli *Gosenica*, ki jo učenci berejo v obeh berilih, so opazne avtobiografske prvine. Pripovedovalec niza

svoje spominske doživljaje iz rimske ječe Regina Coeli, kjer je bil leta 1930 zaprt kot politični kaznenec. Čas si krajša z opazovanjem narave skozi majhno okno, zaradi česar si prisluži šestdnevno kazen v temnici. Opazuje kostanjevo mladiko in gosenico, ki žre liste na drevesu. Podobi predstavljata motiva, ki preraščata v funkcijo simbola (učenci spoznavaajo, da ima lahko simbol tudi drugačen, višji pomen). Didaktično načrtujemo obravnavo literarnega dela v obliki problemskega pouka, kjer se učenci ob učiteljevi pomoči motivirajo, da sami izpeljejo možne interpretacije posameznih simbolov (npr. *gosenica, ki žre liste* – nekaj negativnega, sovražnik; *zadnji list na mladiki* – poslednje upanje idr.).

Pregled pisateljev in poetov zaokrožujemo s Simonom Gregorčičem (roj. 1844, Vrsno; umrl 1906, Gorica), »goriškim slavčkom«, ki se je v zavest slovenskega naroda zapisal s prepoznavno domoljubno liriko. Pesnika, ki je želel študirati klasične jezike, a se je na željo staršev vpisal na bogoslovje, je vse življenje spremljala bivanjska stiska in pozneje še bolezen. Pesnil je pod psevdonimom ali se podpisoval z inicialkami (najpogosteje z X), šele ob izdaji svoje prve pesniške zbirke *Poezije* (1882), ki je bila zaradi pohval razglašena za »zlato knjigo«, se je podpisal s polnim imenom. France Bevk je o Gregorčiču zapisal: »Pri nobenem slovenskem pesniku ne moremo tako neovrgljivo podčrtati, da je bil naš ... Ali pa smo bili mi in naša zemlja izraz njega samega; eno se prepleta z drugim in ne vemo, kje neha narod in začenja pesnik« (Slovenska pisateljska pot).

V obeh berilih berejo učenci domovinsko pesem *Soči* (1879), ki velja za najbolj prepoznavno Gregorčičevo pesem. Pesnik slovesno nagovarja svojo »hčer planin«, opeva živi tok Soče, sprva v planinskem svobodnem slovenskem svetu, ki pesnika spominja na mladost in dom, pozneje s počasnim in žalostnim tokom v ravninskem delu opominja, da so slovensko zemljo naselili tujci – Italijani. Podobo Soče v prvem delu pesmi razblini v drugem temačna vizija prihodnosti, napoveduje, da bo »krvava tekla«. Pesem ponuja številne možnosti medpredmetne obravnave, zlasti z zgodovinskega vidika. Življenje pod Italijani v prvi svetovni vojni lahko učencem približamo tudi s filmsko vzgojo, z ogledom filma Kaplan Martin Čedermac ali pa filma Tistega lepega dne. Odpira se tudi vprašanje prepletanja etične in domovinske države, povezane z duhovniškim poslanstvom, ki se poraja ob nagovoru reke v zadnjih verzih *Soče*: »Ne stiskaj v meje se bregov, / srdita čez branove stopi, / ter tujce, zemlje-lačne, vtopi / na dno razpenjenih valov!«. Pesem ponuja bogat nabor pridobivanja literarnovednega znanja, začeni s šolskim primerom aliteracije (vedra višnjevost višav), poleg tega pa še prepoznavanje metafore, primere, poosebitve, podvojitve itd.

3 Še nekaj didaktičnih napotkov

Pri posameznih literarnih delih smo navedli nekaj mogočih didaktičnih pristopov obravnave. Poleg vseh že ustaljenih načinov dela (npr. delo v manjših skupinah, povezava z lastnim izkušnjskim svetom, ustvarjanje problemske situacije) lahko uporabimo tudi sodobnejše pristope. Eden izmed takšnih, ki je še v povojih, je uporaba debate pri pouku po točno določenem formatu⁶ (oblikujemo skupino dveh ali treh govorcev – ena je za, druga proti). Učencem povemo debatno trditev (npr. *Simon Gregorčič je najpomembnejši domoljubni slovenski pesnik v 19. stoletju*), o kateri nato razpravljajo, jo podprejo ali

⁶ Več o debati pri pouku oz. kratkih ali dolgih debatnih formatih najdemo v izobraževalnem priročniku *Debata za enake možnosti* [Bojana Skrt idr., Za in proti, Zavod za kulturo dialoga, Ljubljana, 2008].

zavrnejo z utemeljenimi argumenti. Tako spodbudimo kritično razmišljanje in veščine komunikacije. Osnovne ideje pridobimo na način, da pri učencih izvedemo »možgansko nevihto«, najprej individualno, z zapisom na list, da se ideje oz. argumenti ne podvajajo, nato jih učenci dokončno izberejo po sistemu »izločanja« v manjših skupinah, v sklepni fazi pa jih zapišemo na tablo, npr. tri argumente za in tri argumente proti. Tako izoblikujemo izhodišča za tvorbo poustvarjalnega besedila – literarnega spisa, ki bodo v pomoč pri pisanju.

Za jezikovni vidik obravnave literarnih besedil (npr. razumevanje frazemov, pomen besed) lahko z informacijsko-komunikacijsko tehnologijo (IKT) uporabljamo besedilne korpuse – elektronske zbirke besedil, dostopne na svetovnem spletu, kot je npr. Gigafida. Gre za obsežno zbirko slovenskih besedil najrazličnejših zvrsti (časopisi, revije, literatura) in obsega skoraj 1,2 milijarde besed. Pri pouku je korpus zelo uporaben, saj preverjamo, ali so določene besede/besedne zveze še v uporabi. Korpus namreč zaradi svoje aktualnosti daje podatke o celotni podobi slovenščine. Obstajajo seveda še drugi korpusi, kot sta npr. Nova beseda in Kres. Omogočajo nam primerjavo podatkov, ki se med sabo včasih zelo razlikujejo, saj je delež besedil (leposlovje, časopisje) pri posameznih korpusih različen. Korpuse lahko uporabljamo neposredno pri pouku ali pa jih učenci uporabljajo samostojno, npr. za domačo nalogo, ki jo opravljajo v spletni učilnici.

4 Sklep

Prisotnost literarnih besedil primorskih književnikov v osnovnošolskih berilih je skopa, vendar z literarnozgodovinskega vidika izjemnega pomena. Mladi bralci se seznanjajo z zgodovino Slovencev ob italijanski meji in s težkim življenjem, vse od konca 19. stoletja pa do današnjega časa, ko se zdi, da je domovinska drža zaradi različnih vzgibov na težki preizkušnji. Starejša generacija avtorjev (Bevk, Magajna, Kosmač) izhaja iz lastnih izkušenj, v literaturi so opazne zunajliterarne reference, njihova književna besedila so torej v funkciji reprezentativne literature določenega zgodovinskega obdobja. Literarna besedila drugih književnikov (pretežno gre za poezijo) nam poleg estetskih užitkov omogočajo pridobivanje novih literarnovednih pojmov. Poseben pečat pri bralcih puščata Kosovelova in Gregorčičeva poezija, ki sta prepojeni z globokim osebnostnim doživljanjem primorske pokrajine in domoljubjem.

↘ POVZETEK

V prispevku sem predstavil književnike, rojene ali pozneje živeče na Primorskem, v izbranih osnovnošolskih berilih. Povezanost s primorsko pokrajino narekuje ustvarjalne profile posameznih pisateljev in pesnikov, ki jih prepoznavamo v njihovih literarnih delih. Razprava poskuša odgovoriti na vprašanje, ali so njihova besedila namenjena pridobivanju literarnovednega znanja ali so v funkciji reprezentativne literature določenega literarnozgodovinskega obdobja. Kot pomoč pri pouku navajam tudi nekaj mogočih didaktičnih (novejših) pristopov.

▾ Viri in literatura

- Blažič, Milena, idr., 2007: *Svet iz besed 6*: samostojni delovni zvezek za branje v 6. razredu osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett.
- Blažič, Milena Mileva, idr., 2010: *Novi svet iz besed 7*: berilo za 7. razred osnovne šole. Ljubljana: Rokus Klett.
- Blažič, Milena, idr., 2004: *Svet iz besed 8*: delovni zvezek za branje v 8. razredu osnovne šole. Ljubljana: Rokus.
- Blažič, Milena, idr., 2003: *Svet iz besed 9*: samostojni delovni zvezek za branje v 9. razredu osnovne šole. Ljubljana: Rokus.
- Forstnerič Hajnšek, Melita, idr., 2013: Slovenska pisateljska pot: vodnik po domovanjih 106 pesnikov in pisateljev. Ljubljana: Didakta.
- Golob, Berta, idr., 2007: *Kdo se skriva v ogledalu?*: berilo za šesti razred osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Honzak, Mojca, idr., 2009: *Dober dan, življenje*: berilo za osmi razred osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Honzak, Mojca, idr., 2006: *Skrivno življenje besed*: berilo za deveti razred osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kos, Janko, idr., 1996: *Slovenska književnost*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Kosovel, Srečko, 1977: *Pesmi in konstrukcije* [spremna beseda Alfonz Gspan]. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Mohor, Miha, idr., 2010: Sreča se mi v pesmi smeje: berilo za sedmi razred osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Zdravec, Franc, 1976: Barvne besede in Kosovelova poezija. *Sodobnost* 24/12. 1010–1019.